

Ministrica Ljudmila Novak, državni sekretar Matjaž Longar, direktor Muzeja Savaria Zoltán Nagy in vladni pooblaščenec v Železni županiji, Bertalan Harangozó, na odprtju razstave.
Foto: Marija Kozar-Mukič, Monošter, 2. 3. 2012

(Porabski) Slovenci na prvem ogledu prestavljene gornjeseniške dimnice v sombotelskem *skansnu*.
Foto: Marija Kozar-Mukič, Szombathely, 18. 8. 2002

NOVA RAZSTAVA IN STARA HIŠA PORABCEV

Muzeju Avgusta Pavla v Monoštru je bilo na evropskem razpisu Operativnega programa čezmejnega sodelovanja Slovenija–Madžarska 2007–2013 skupaj s slovenskimi partnerji – Pomurskim muzejem Murska Sobota in Galerijo-Muzejem Lendava – dodeljenih več kot 700 tisoč evrov za projekt Doživetje prostora: Otroci – nosilci medkulturnega dialoga (Sense of Place). Delež partnerja na Madžarskem je znašal 300 tisoč evrov. Projekt se je začel izvajati 1. avgusta 2009 in se končal 31. avgusta 2012. Muzej Avgusta Pavla je dobil prizidek (85 m²), ki omogoča neoviran dostop do prostorov za izvajanje muzejskopedagoškega programa. Z adaptacijo pritličja je nastal 95 m² velik prostor za delavnice in novo stalno razstavo Življenje Slovencev v Porabju.

Na razstavi so predstavljeni predmeti, povezani z učnimi pripomočki (delovni zvezki, igre spomin in interaktivne zgoščenke), ljudsko prehrano in stavbarstvom, ljudsko nošo, otroškimi igrami in ljudsko glasbo. Uvodoma si lahko ogledamo predmete, ki obujajo spomin na lov na brinjevke – kar je v tej pokrajini med drugimi raziskoval tudi Avgust Pavel, po katerem se muzej imenuje. Razstavljeni so tudi najzanimivejši predmeti iz zbirke ustanovitelja Karla Gašparja. Porabski Slovenci so morali zaradi mačehovskih okoliščin odhajati na sezonsko delo in po svetu. O tem simbolično govori vreča, v kateri so Slovenci pripeljali domov na sezonskem delu zasluženo pšenico. Na izseljevanje nas spominja tudi listek francoske parniške družbe, ki si ga je moral izseljenec pripeti na klobuk. Zaradi siromaštva in odsotnosti od doma porabski Slovenci niso imeli bogato okrašene ljudske noše: nošo iz belega platna je ob začetku 20. stoletja zamenjala meščanska noša. Vse to je na ogled v prvi dvorani. Tu so tudi žrmlje za phanje ajde. Ajda – žito siromašnih ljudi – je kot moka in kaša igrala pomembno vlogo v prehrani porabskih Slovencev. Delovna orodja, posode za shranjevanje, peko, kuho in prehranjevanje si lahko ogledamo v levih vitrinah osrednjega prostora,

in sicer kot vpogled v kuhinjo ali klet. Na drugi strani dvorane sta predstavljena ljudsko stavbarstvo in notranja oprema. V tretjem prostoru so ob nadaljnjih temah muzejskopedagoškega programa – ljudski glasbi in otroški igri – na ogled priprave za predelavo lanu in predmeti, povezani z ljudskimi šegami. Tu je tudi rekonstrukcija odprtega ognjišča, ki je nastala na podlagi študije Avgusta Pavla. V istem prostoru se nahaja učni pripomoček muzejskopedagoškega programa, tako imenovana »črna škatla«, ki so jo uporabniki poimenovali »otipalnik«. Tu sta tudi dva ekrana na dotik, ki ponujata nadaljnje informacije. Besedila in napisi so v madžarskem in slovenskem knjižnem jeziku, predmeti so poimenovani v domačem narečju.

V projekt je vključena tudi slovenska dimnica iz muzejske vasi Železne županije v Szombathelyu. Prvotna stavba, katere zadnja lastnica je bila Ilona Lazar Psihoda, je bila zgrajena na začetku 19. stoletja na Gornjem Seniku. Stene dimnice so iz lesenih brun, streha je krita s slamo, line pa se zapirajo z gibljivo desko. Notranjščina se deli na dimnico, vežo in klet. V dimnici je peč z odprtim ognjiščem, druge opreme ni. Pred hišo so sombotelski Slovenci posadili lipo. Slovenska hiša v *skansnu* je tudi hiša Slovencev na Madžarskem. V njej so v minulih desetih letih pripravili 50 programov. Slavnostno so jo odprli 18. avgusta 2002 ob Državnem srečanju porabskih Slovencev v Szombathelyu. Postavljena je bila s finančno podporo Urada za Slovence v zamejstvu in po svetu v Ljubljani ter Državne slovenske samouprave na Gornjem Seniku.

Slovenska hiša igra pomembno vlogo pri ohranjanju slovenske materinščine in krepitvi identitete Slovencev, ki živijo v Szombathelyu. gostili so že pevske zборе, plesne skupine, kulturna društva, likovnike, literate iz Porabja in drugih krajev Madžarske, iz Slovenije, z avstrijskega Štajerskega, z Dunaja in iz Sobotice. Leta 2007 tudi člane Slovenskega etnološkega društva.

* Marija Kozar-Mukič, univ. dipl. etnol. in prof. slovenščine, višja kustodinja, Muzej Savaria. 9700 Szombathely, Kisfaludy S. u. 9., Madžarska, E-naslov: mukic@t-online.hu